

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

УДК 321.12

Герасименко Л. В., начальник кафедри економічної безпеки НАВС, к.ю.н., доцент;
Донченко Д. О., слухач магістратури НАВС

Міжнародний досвід вирішення проблем економічної безпеки

Стаття присвячена вивченню тісного взаємозв'язку національної системи забезпечення безпеки з міжнародними системами безпеки. Ця обставина є особливо важливою на теперішньому етапі розвитку людства, оскільки в сучасних умовах висока ефективність функціонування системи забезпечення національної безпеки фактично будь-якої країни передбачає її тісну взаємодію з міжнародними та регіональними системами безпеки.

Ключові слова: міжнародний досвід, економічна безпека, національна безпека, національна система.

Статья посвящена изучению тесной взаимосвязи национальной системы обеспечения безопасности с международными системами безопасности. Это обстоятельство является особенно важным на нынешнем этапе развития человечества, поскольку в современных условиях высокая эффективность функционирования системы обеспечения национальной безопасности фактически любой страны предусматривает ее тесное взаимодействие с международными и региональными системами безопасности.

Ключевые слова: международный опыт, экономическая безопасность, национальная безопасность, национальная система.

This article is devoted about close intercommunication of the national system of providing of safety with the international systems of safety. This circumstance is especially important on the present stage of development of humanity, as in modern terms high efficiency of functioning of the system of providing of national safety actually any country foresees it close co-operating with the international and regional systems of safety.

Keywords: international experience, economic security, national security, national system.

Актуальність теми. При дослідженні проблематики національної безпеки неодноразово згадувалося про тісний взаємозв'язок національної системи забезпечення безпеки з міжнародними системами безпеки. Ця обставина є особливо важливою на теперішньому етапі розвитку людства, оскільки в сучасних умовах висока ефективність функціонування системи забезпечення національної безпеки фактично будь-якої країни передбачає її тісну взаємодію з міжнародними та регіональними системами безпеки.

Проблеми розробки та імплементації ефективної національної стратегії, визначення геополітичних та зовнішньополітичних пріоритетів і життєво важливих національних інтересів стають сьогодні ключовими імперативами, визначальними чинниками економічної стабільності України. Як зазначають Белов О.Ф., Пирожков С.І., "Україна має безпосередньо брати участь у формуванні нової моделі світу, яка передбачає зниження ймовірності глобальних військових конфліктів, взаємозалежність економічних процесів та зростання відкритості національних економік, поглиблення інформаційної революції" [1, с.4].

Виклад основного матеріалу. Для української держави створення адекватної

системи забезпечення національної безпеки та входження повноправним суб'єктом в існуючі системи міжнародної безпеки було і є одним із найголовніших пріоритетів, що гарантують її виживання та розвиток [2, с.6]. Звідси випливає що національна безпека України не може розглядатися у відриві від розвитку загальних міжнародних процесів на європейському континенті та у світі в цілому.

Виникнення проблеми забезпечення економічної безпеки у будь-якій країні пов'язано з формуванням її державності, досягненням та становленням національних економічних інтересів, формуванням національної гідності та свідомості суспільства. При становленні державотворення актуальним є врахування світового досвіду щодо розв'язання складних проблем забезпечення економічної безпеки України, переймаючи з нього позитивних елементів та уникаючи — негативних, адаптуючи міжнародний досвід до умов України.

Привертає увагу досвід розв'язання проблем забезпечення економічної безпеки, накопичений у Сполучених Штатах Америки. Саме в Америці було сформульовано перше визначення національної безпеки, авторство якого справедливо належить 26-му президенту США Теодору Рузвельту. Він на початку XX ст. вважав, що національна безпека — це сукупність умов, які надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, здоров'я та життя громадян. Правове забезпечення економічної безпеки було пов'язано з потребою подолання наслідків громадянської війни, коли Конгрес США прийняв відомі на увесь світ закони щодо митного протекціонізму та державного захисту підприємств [3, с.12].

Економічна криза 1923-1933 р.р. вимагала розробки та впровадження ефективних заходів щодо зміцнення економічної безпеки держави, сталості її економічної системи та соціалізації економічної політики. Вона знайшла впровадження у "Новому курсі" економічної політики, запропонованої президентом Франкліном Рузвельтом, і характеризувалася підтримкою грошово-фінансової та банківської системи, стимулюванням приватних інвестицій, стабілізацією цін, регулюванням інфляції та конкурентної боротьби. Ці заходи зміцнили економічну та соціальну безпеку держави, дозволили проводити ефективну соціальну політику, адекватну тогочасним реаліям США. За рахунок створення умов забезпечення економічної безпеки особи, надання державних гарантій соціальної безпеки в країні вдалося досягти значних економічних результатів, впровадити в життя належні інституційні зміни та законодавчі ініціативи. У 1934 р. був створений Федеральний комітет з економічної безпеки, а в 1935 р. — Управління з соціального забезпечення (Social Security Board), який протягом часу був перетворений у адміністрацію (Social Security Administration). У цьому ж році були прийняті закони з економічної безпеки особи (The Economic security Act of 1935 [4, с.5]) та соціального захисту населення (The Social Security Act of 1935 [3, с.23]).

Доктрина національної безпеки США у широкому розумінні передбачає наявність інтелектуального продукту з окремою сукупністю взаємозалежних ідей у галузі управління реальними і потенційними тенденціями для захисту постійних інтересів суспільства і держави. Така ідея доктрини національної безпеки Америки обумовлює її структурні складові, до яких передусім відносяться: фундаментальні (постійні) інтереси держави, які полягають у забезпеченні безпеки, процвітання і свободи американського народу; місія країни на конкретному етапі свого розвитку; конкретні цільові установки, що розроблюються Адміністрацією Президента, державними структурами, організаціями, тобто усіма суб'єктами національної безпеки США [4, с.12].

Багаторічний процес пошуку ефективних шляхів щодо надійного захисту національних економічних інтересів у США, дозволив створити ефективне та дієве нормативно-правове забезпечення економічної безпеки. Економічна безпека США як окрема та цілісна проблематика у цій країні не формується як у концептуальних і стратегічних документах, так і у законодавчих та нормативно-правових актах. Вона розглядається лише як невід'ємна і найважливіша зі структурних складових національної безпеки Сполучених Штатів у Стратегії національної безпеки та подається у виді окремих аспектів щодо її забезпечення у законах.

Національні інтереси США визначено Стратегією національної безпеки. Там вони класифікуються за рівнем важливості для країни на три категорії: перша група — це життєво важливі інтереси; друга — важливі інтереси та третя — гуманітарні та інші інтереси. Економічні інтереси містяться у складі першої категорії важливості національних інтересів США, забезпечення яких є безумовним пріоритетом політики національної безпеки Сполучених Штатів і для захисту яких американський уряд повинен робити усе можливе навіть за рахунок однобічного використання сили. До них відносяться: економічний добробут суспільства і захист життєво важливих державних інфраструктур, зокрема енергетики, банків, фінансів, державних комунікацій та ін.

Основні напрями державної політики національної безпеки США подаються у Стратегії національної безпеки за трьома основними напрямками: формування безпечного міжнародного оточення Америки, забезпечення адекватного реагування на загрози і кризи, належна підготовленість американського суспільства до непередбачуваних тенденцій і явищ у майбутньому. Практично кожний напрям передбачає заходи розв'язання проблем економічної безпеки.

Досвід розв'язання проблем національної безпеки по всіх її складових, що накопичений Сполученими Штатами Америки, підштовхує інші держави в світі до розробки та впровадження власних концепцій і стратегій національної безпеки, орієнтованих на надійний захист національних і економічних інтересів. Більшість стратегій національної безпеки держав орієнтована на забезпечення національної та економічної безпеки через проведення радикальних економічних реформ, тісну інтеграцію у світові та європейські системи безпеки, приєднання до економічних і політичних союзів та організацій. У цьому контексті показовим є досвід формування стратегій національної безпеки, накопичений країнами Східної і Центральної Європи, зокрема держав-колишніх членів Варшавського договору.

Стратегія безпеки Чеської Республіки класифікує національні інтереси за двома основними групами інтересів, це життєві і стратегічні інтереси. Визнано, що взаємна межа між цими групами інтересів змінюється у часі і просторі в залежності від конкретних обставин та ситуацій. При цьому життєві інтереси — це інтереси, що мають довгостроковий характер та обумовлені збереженням конституційного порядку, демократії й економічного розвитку. Стратегічні інтереси — це довготривалі чи тимчасові, загальні чи специфічні інтереси, що виходять з амбіцій, можливостей та реального становища, яке держава займає у світі. Життєвими інтересами Чеської Республіки в економічній сфері визнано: безперервний розвиток вільної конкурентоздатної економіки поряд із забезпеченням умов для подальшого економічного розвитку та мінімізацією залежності від одного джерела постачання стратегічної сировини; подальший ефективний розвиток процесу інтеграції країни у Європейське співтовариство.

Так, у Румунії Стратегія національної безпеки [6, с.5] була затверджена 18 червня

1999 р. на засіданні Верховної ради державної безпеки. Цей найважливіший для країни документ спрямований на забезпечення демократії і стабільності в державі, сталості її економічного розвитку, Євроатлантичну інтеграцію. Питання розв'язання проблем економічної безпеки стратегією визначені досить обмежено, але витікають з основних положень, національних інтересів і, головним чином, сконцентровані в основних напрямках забезпечення національної безпеки в фінансово-економічній сфері.

Основними положеннями стратегії визначаються головні цілі та принципи забезпечення національної безпеки Румунії. До цілей державної політики національної безпеки відносяться: забезпечення державного суверенітету та незалежності країни; належний захист національних інтересів Румунії за її межами; досягнення гідних умов та рівня життя населення; дотримання державних гарантій щодо фундаментальних прав, свобод і безпеки румунських громадян. Стратегія національної безпеки констатує, що цілі державної політики національної безпеки Румунії досягаються шляхом використання політичних, юридичних, дипломатичних, економічних, соціальних, військових і інших важелів. При цьому серед принципів забезпечення національної безпеки визначені: тісна співпраця Румунії з політичними та економічними європейськими організаціями; інтеграція з Північноатлантичною системою безпеки та приєднанням до Європейського союзу; дотримання балансу цілей демократичного розвитку румунського суспільства та наявних вимог безпеки і стабільності в Європі.

Урядом Республіки Польща у червні 2000 р. був прийнятий концептуальний документ з національної безпеки «Стратегія безпеки Республіки Польща» [7, с.11]. У 2007 році при президенті створено Раду національної безпеки — як дорадчий орган. Стратегічною метою державної політики національної безпеки у Польщі згідно Стратегії безпеки визначено гарантування незалежності і суверенітету, територіальної цілісності держави; створення умов для стабільного суспільного та економічного розвитку; збереження національних надбань і розвиток національної гідності поляків.

Основними напрямками забезпечення національної безпеки Республіки Польща визначена підтримка подальшого економічного зростання; підвищення добробуту населення та розвиток освіти і культури; диверсифікація шляхів надходження паливно-енергетичних ресурсів у країну, отримання гарантій багатолітнього постачання енергоносіїв; пошук і освоєння родовищ паливно-енергетичних і сировинних ресурсів у державах-союзниках й інших державах світу; здійснення ефективних кроків з акумулювання енергетичних запасів рідкого палива та газу; синхронізація законодавства щодо бюджетної сфери з країнами-членами НАТО та вміле використання позабюджетного інвестування.

У Російській Федерації до правових документів, які містять положення з економічної безпеки, відносяться Указ Президента №537 від 12.05.2009 року «Про затвердження Стратегії національної безпеки до 2020 року». Важливою відмінною рисою російського законодавства з економічної безпеки поряд із законодавством інших держав є наявність у ньому регіонального аспекту та положень з формування критеріїв і показників оцінки стану економічної безпеки, які використовуються в практиці державного управління.

Стратегія національної безпеки Російської Федерації містить сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі та державну стратегію у сфері забезпечення безпеки особи, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз по всіх складових сферах національної безпеки. Вона є базовим документом для розробки конкретних програм

та організаційних документів у галузі забезпечення національної безпеки Росії

Державна стратегія економічної безпеки Російської Федерації є складовою частиною законодавства Росії з національної безпеки та в цілому зорієнтована на реалізацію економічних реформ на найближчу перспективу. Стратегія розвиває та конкретизує відповідні положення національної безпеки Російської Федерації. Головною метою цього стратегічно важливого документу для Росії є досягнення такого розвитку економіки, при якому би забезпечувались достатні умови життя та розвитку особи, соціально-економічної та воєнно-політичної стабільності суспільства та збереження цілісності держави, успішної протидії впливу внутрішніх та зовнішніх загроз [8, с 71].

Висновок. Узагальнений аналіз досвіду щодо розв'язання проблем економічної безпеки США, країн Центральної та Східної Європи, а також держав СНД свідчить, що найбільш розвинені держави світу будують власну стратегію забезпечення економічної безпеки на основі отримання економічних переваг шляхом значного впливу на інші країни. Для забезпечення глобального лідерства використовується весь комплекс політичних, військових, економічних і політичних важелів. Глобальні держави-лідери приділяють більшу увагу зовнішнім аспектам економічної безпеки. Досвід країн Центральної і Східної Європи базується на орієнтації процесу забезпечення економічної безпеки через проведення радикальних економічних реформ, тісну інтеграцію у світові та європейські системи безпеки, приєднання до економічних і політичних союзів та організацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белов О.Ф., Пирожков С.І. Про глобальні пріоритети розвитку України в програмі "Україна - 2010" // Стратегічна панорама.- 1999.- № 1-2.- С. 20 - 24.
2. Бандур С.І., Заяць Т.А., Терон І.В. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави : теорія, методологія, практика. - К.: РВПС України НАН України. - ТОВ "ПРИНТ-ЕКСПРЕС", 2002. - 250 с.
3. The economic security act of 1935 – Washington, January 1935.-63 P.
4. The social security act of 1935 – Washington, February 1935.-50 P.
5. Стратегія безпеки Чеської республіки.- Прага, 1999.
6. Romania's strategy of national security: democratic stability, democratic stability, durable economic development and evroantantic integration.-Bucharest,1999.-9 P.
7. Стратегія безпеки республіки Польща . – Варшава, 2000.
8. Актуальные проблемы Национальной безопасности России на современном этапе// Аналитический вестник. - 2010.-№5 (117).

